

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	15
----------------	----

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Βασικές παραδοχές, δεδομένα και προβληματισμοί σε σχέση με τις συμπεριφορικές και συναισθηματικές δυσκολίες/διαταραχές στην παιδική ηλικία	19
Παιδιά με διάφορες μορφές δυσκολιών/διαταραχών και υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής υποστήριξης στα σχολεία	21
Ο ρόλος των σχολείων στην προαγωγή της ψυχικής ανθεκτικότητας και της ψυχοκοινωνικής και μαθησιακής εξέλιξης των παιδιών με δυσκολίες	24
Παιδιά με συναισθηματικές και συμπεριφορικές δυσκολίες στα σχολεία	26
Υπηρεσίες συμβουλευτικής/πλαισίωσης/υποστήριξης και προαγωγής της ψυχικής υγείας/ανθεκτικότητας στα σχολεία	30
Συμπεράσματα	46

ΜΕΡΟΣ Ι

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

Μορφές, μοντέλα, ατομικοί, ψυχοκοινωνικοί, σχολικοί, οικογενειακοί παράγοντες

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

<i>Η έννοια της επιθετικότητας και των προβλημάτων συμπεριφοράς</i>	49
---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

<i>Σύγχρονα μοντέλα ερμηνείας των επιθετικών προβληματικών συμπεριφορών και των συναφών συναισθηματικών δυσκολιών</i>	59
Από τις ευθύγραμμες στις πολυδιάστατες οικοσυστημικές ερμηνείες των διαταραχών: το μοντέλο των «δυναμικών σχεσιακών συστημάτων»	67
Παράγοντες κινδύνου για την ανάπτυξη συμπεριφορικών και συναισθηματικών δυσκολιών	70

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

<i>Συμπεριφορικά προβλήματα και ψυχοκοινωνικές διαταραχές στην πρώτη σχολική ηλικία: επιδημιολογικά στοιχεία και γενικά χαρακτηριστικά</i>	77
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

<i>Μορφές διαταρακτικών συμπεριφορών στο πλαίσιο του σχολείου</i>	87
---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

<i>Κύρια χαρακτηριστικά παιδιών με διαταραχές συμπεριφοράς και δυσκολίες ψυχοκοινωνικής και σχολικής προσαρμογής</i>	97
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

<i>Οι ήπιες μορφές επιθετικών συμπεριφορών ως συμπτωματικές αντιδράσεις: στρατηγικές διαχείρισης των εσωτερικευμένων και εξωτερικευμένων δυσκολιών</i>	107
--	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

<i>Δυναμικές σχέσεων, γονικές πρακτικές και ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά οικογενειών παιδιών με προβλήματα συμπεριφοράς</i>	111
Συνοπτικά δεδομένα σε σχέση με τα μοντέλα των γονικών πρακτικών και τις επιδράσεις τους στη λειτουργία των παιδιών	124
Ποιότητα δεσμών στην οικογένεια και ψυχικές επενδύσεις των γονέων	126

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

<i>Παράγοντες επικινδυνότητας και προστατευτικοί παράγοντες για τα παιδιά με προβλήματα συμπεριφοράς που σχετίζονται με το σχολείο</i>	129
--	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

<i>Συμπεριφορικές και συναισθηματικές αντιδράσεις και πρακτικές των δασκάλων απέναντι στα παιδιά με προβλήματα συμπεριφοράς: βασικά δεδομένα</i>	137
--	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

<i>Τρόποι προσέγγισης, κατανόησης και αντίδρασης των εκπαιδευτικών απέναντι σε παιδιά με προβληματικές μορφές συμπεριφοράς: βασικοί προβληματισμοί και σχόλια</i>	145
---	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

<i>Ψυχοπαιδαγωγικές και ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις στο πλαίσιο της τάξης</i>	153
--	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

<i>Διαχείριση των προβληματικών συμπεριφορών στο πλαίσιο της τάξης και του σχολείου: βασικές αρχές, κριτικά σχόλια, προτάσεις και δεδομένα ερευνών</i>	163
Οι προσωπικές «ιστορίες» των παιδιών και οι προβληματικές συμπεριφορές στο σχολείο	181
Κριτική στους τρόπους παρέμβασης	196
Συμπεράσματα	192

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13

<i>Εστιασμένες ψυχοκοινωνικές και ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις στο ευρύτερο πλαίσιο του σχολείου για παιδιά με προβλήματα συμπεριφοράς</i>	197
--	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14

<i>Εξειδικευμένες ψυχοκοινωνικές και ψυχοθεραπευτικές παρεμβάσεις στο πλαίσιο του σχολείου για παιδιά με συμπεριφορικές και συναισθηματικές δυσκολίες</i>	203
---	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15

<i>Ατομικές ψυχοθεραπευτικές παρεμβάσεις στο πλαίσιο του σχολείου για παιδιά με διασπαστικές/επιθετικές συμπεριφορές: βασικά δεδομένα, σχόλια, αρχές και προτάσεις</i>	211
--	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16

<i>Ένα πολυδιάστατο μοντέλο παρέμβασης σε ατομικό και σχολικό επίπεδο με βάση την Ψυχοδυναμική-Συστημική προσέγγιση και τη θεωρία της Ψυχικής Ανθεκτικότητας</i>	217
Ψυχοθεραπευτικές παρεμβάσεις σε παιδιά που παρουσιάζουν προβλήματα συμπεριφοράς	225

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17

Ατομικές παρεμβάσεις του σχολικού ψυχολόγου στα παιδιά με προβλήματα συμπεριφοράς: Βασικές αρχές και προτάσεις με βάση κλινικά και ερευνητικά δεδομένα	249
---	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18

Αξιολόγηση παρεμβάσεων για παιδιά με προβλήματα συμπεριφοράς: γενικά σχόλια και συμπεράσματα	255
---	-----

ΜΕΡΟΣ II ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ/ «ΚΑΤΑΘΛΙΠΤΙΚΑ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ»:

Κλινική εικόνα, ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά και στρατηγικές παρέμβασης
σε ατομικό και σχολικό επίπεδο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	261
----------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Αγχώδεις διαταραχές: επιδημιολογικά στοιχεία, μορφές/κατηγορίες, συμπτωματικές αντιδράσεις και ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά	265
Ο ρόλος της οικογένειας στην ανάπτυξη προβληματικών συναισθηματικών αντιδράσεων και ψυχοκοινωνικών-διαπροσωπικών δεξιοτήτων	277
Πηγές άγχους στο οικογενειακό πλαίσιο και η επίδραση των πρώιμων αρνητικών εμπειριών στην ψυχοσυναισθηματική-γνωστική συγκρότηση των παιδιών	284
Συμπεράσματα	292

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά παιδιών με διάφορες μορφές άγχους στο πλαίσιο της σχολικής τάξης	295
Τρόποι παρέμβασης του εκπαιδευτικού σε παιδιά με αγχώδεις συναισθηματικές δυσκολίες/διαταραχές	297
Ψυχοθεραπευτικές και ψυχοκοινωνικές πρακτικές για τη διαχείριση των αγχωδών διαταραχών/συμπτωμάτων στην παιδική ηλικία	303
Επιδημιολογικά στοιχεία και βασικές κατηγοριοποιήσεις των καταθλιπτικών συμπτωμάτων στην παιδική και εφηβική ηλικία	312
Κλινικά και ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά παιδιών με καταθλιπτικά συμπτώματα	316
Παράγοντες που σχετίζονται με τη δημιουργία και εκδήλωση καταθλιπτικών διαταραχών	317
Παιδιά με συμπτώματα κατάθλιψης και ο ρόλος του σχολείου	320
Βασικές αρχές παρέμβασης μέσα στην τάξη για παιδιά με καταθλιπτικές τάσεις	322
Βασικές αρχές σε σχέση με τις ψυχοπαιδαγωγικές/ψυχοθεραπευτικές παρεμβάσεις σε παιδιά με καταθλιπτικά συμπτώματα	327

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Συμβουλευτική υποστήριξη και καθοδήγηση των εκπαιδευτικών για τη διαχείριση των συμπεριφορικών και συναισθηματικών διαταραχών	333
--	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Βασικές αρχές ψυχοθεραπευτικής και ψυχοπαιδαγωγικής παρέμβασης με γονείς παιδιών με συμπεριφορικές και συναισθηματικές διαταραχές	339
--	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Επίλογος - Συμπεράσματα	347
-------------------------------	-----

ΜΕΡΟΣ III ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ: Ενδοσχολικός – Διαδικτυακός

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Εισαγωγή: Εκφοβισμός, θυματοποίηση και τραύμα	361
Φαινόμενα ενδοσχολικού εκφοβισμού: μορφές, χαρακτηριστικά, ατομική, οικογενειακή, ψυχοκοινωνική δυναμική και παρεμβάσεις	361
Η κλινική δυναμική του φαινομένου	362
Ψυχοκοινωνική, συναισθηματική και οικογενειακή δυναμική/χαρακτηριστικά των εμπλεκόμενων μαθητών	366
Ερευνητικά δεδομένα σε σχέση με τις επιπτώσεις της εμπλοκής σε φαινόμενα εκφοβισμού	372

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ατομικές/συστηματικές συμβουλευτικές και ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις	375
---	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Σύνοψη των βασικών χαρακτηριστικών των παιδιών που εμπλέκονται στον ενδοσχολικό εκφοβισμό και των προτάσεων παρέμβασης	385
Ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά των παιδιών με εκφοβιστικές συμπεριφορές (ΕΣ)	385
Ενσυναίσθηση-Αγόρια: δεδομένα ερευνών	386
Αισθήματα άγχους, θυμού, φόβου, ντροπής και επιθετικότητα (σκόπιμη ή μη): δεδομένα ερευνών	386
Λειτουργίες των εκφοβιστικών-επιθετικών συμπεριφορών	386
Οικογενειακά χαρακτηριστικά των παιδιών-εφήβων που εμπλέκονται σε φαινόμενα εκφοβισμού	388
Προτάσεις σε σχέση με τις παρεμβάσεις	388
Θεραπευτική διάσταση των βιωματικών ψυχοπαιδαγωγικών δράσεων	389
Παρεμβάσεις σε σχέση με τη σχολική πραγματικότητα: βασικά δεδομένα	389
Ενέργειες του εκπαιδευτικού για την αντιμετώπιση περιστατικών	390
Γενικά αναγκαία μέτρα για την αντιμετώπιση του εκφοβισμού και της βίας στο σχολείο	391
Επίλογος	393

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

(συγγραφέας Λούση Σιρινιάν)	
Διαδικτυακός εκφοβισμός	395
Εισαγωγή	395
Διαδικτυακός εκφοβισμός: παράλληλη και νέα πραγματικότητα	397
Συχνότητα του διαδικτυακού εκφοβισμού	400
Επιπτώσεις στην κοινωνική και ψυχοσυναισθηματική λειτουργία	401

Χαρακτηριστικά παιδιών-θυτών και θυμάτων	403
Προτάσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση των αρνητικών επιδράσεων	404

ΜΕΡΟΣ IV ΚΛΙΝΙΚΕΣ, ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Εισαγωγικά σχόλια για την προβληματική της επιθετικότητας, των ψυχικών διαταραχών

<i>και εξαρτήσεων στην παιδική ηλικία και την εφηβεία</i>	<i>413</i>
Εισαγωγικά σχόλια για την πραγματικότητα της σύγχρονης εφηβείας	413
Η ψυχοδυναμική προσέγγιση της επιθετικότητας	415
Από τη στέρση κατά την παιδική ηλικία στην αντικοινωνικότητα κατά την εφηβεία	418
Επίλογος	421

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η δυναμική της εφηβείας - Αντικοινωνικές επιθετικές τάσεις και συμπεριφορές:

<i>από την παιδική ηλικία έως την εφηβεία</i>	<i>423</i>
Η έννοια της επιθετικότητας και της παραβατικής/αντικοινωνικής συμπεριφοράς	423
Διαγνωστικές κατηγορίες και χαρακτηριστικά συμπτώματα των αντικοινωνικών διαταραχών	424
Οικογένεια, παράγοντες κινδύνου και επιθετικότητα στην εφηβεία	427
Η σημασία της σωρευτικής εκτίμησης κινδύνου και των διαγενεακών επιρροών στην παιδική αντικοινωνική συμπεριφορά	433
Εφηβική προβληματική και παραβατικές αντικοινωνικές συμπεριφορές	437
Λειτουργίες των αντικοινωνικών/παραβατικών συμπεριφορών	439
Σχολικό πλαίσιο και εξειδικευμένες ή μη παρεμβάσεις	442
Σύνοψη δεδομένων για την προβληματική των αντικοινωνικών συμπεριφορών	443
Επίλογος	444

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

(συγγραφείς Ηλίας Ε. Κουρκούτας & Ευγενία Γκιντωνή)

Εμπειρίες τραύματος στην παιδική και εφηβική ηλικία: κλινικά χαρακτηριστικά και παρεμβάσεις

<i>με βάση ερευνητικά δεδομένα και μελέτες περίπτωσης</i>	<i>451</i>
Η έννοια και η θεωρία του τραύματος: εισαγωγικά ερευνητικά και κλινικά δεδομένα	451
Εφηβική δυναμική, ανάπτυξη και τραύματα	454
Οικογένεια, έφηβος και προσεγγίσεις του τραύματος	464
Αρνητικές αντιδράσεις σε εκλυτικά ερεθίσματα	466
Είδη, μορφές και πηγές τραύματος	467
Παρεμβάσεις για το τραύμα σε παιδιά και εφήβους στο σχολικό πλαίσιο	471
Ψυχοθεραπευτικές παρεμβάσεις για το τραύμα	477
Εικαστική θεραπεία	480
Δραματοθεραπεία, μουσικοθεραπεία, χοροθεραπεία	484
Παιγνιοθεραπεία	486
Τραυματικό αφήγημα και αφηγηματική θεραπεία έκθεσης	496
Συμπεράσματα	503
Επίλογος	506

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

(συγγραφέας Σταυρούλα Λαμπρινέα)

<i>Η γονική αναστοχαστική λειτουργία και η διαγενεακή μεταβίβαση τραύματος στα παιδιά</i>	519
Θεωρητικό υπόβαθρο	519
Αναστοχαστική λειτουργία και η ανάπτυξη της νοητικοποίησης	519
Αναστοχαστικός γονέας (Reflective Parenting)	521
Η σημασία της αναστοχαστικής γονικότητας	522
Το παιδικό τραύμα	523
Παιδικό τραύμα και κακοποίηση	524
Μητρική αναστοχαστική λειτουργία σε μητέρες με ιστορικό κακοποίησης και παραμέλησης	525
Αποτελέσματα ανασκόπησης	526
Γενικά συμπεράσματα	531
Περιορισμοί των μελετών	532
Κλινικές παρεμβάσεις	533

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

(συγγραφείς Ηλίας Ε. Κουρκούτας σε συνεργασία με τον Αποστόλη Γ. Φούρναρη)

<i>Βασικά χαρακτηριστικά της ψυχοδυναμικής προσέγγισης και συμβουλευτικής ψυχοθεραπευτικής πρακτικής</i>	539
Γενικά χαρακτηριστικά της ατομικής ψυχοδυναμικής συμβουλευτικής και ψυχοθεραπείας	545
Αποτελεσματικότητα των ψυχοδυναμικών παρεμβάσεων για συναισθηματικές και συμπεριφορικές διαταραχές	572
Επίλογος	575

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

(συγγραφείς Δήμητρα Πρινιανάκη, Ευγενία Γκιντωνή & Ηλίας Ε. Κουρκούτας)

<i>Διαταραχή μετατραυματικού στρες σε παιδιά και εφήβους</i>	581
Εισαγωγή	581
Εκλυτικοί παράγοντες	582
Επιπολασμός και συννοσηρότητα	583
Προστατευτικοί παράγοντες	585
Διαγνωστικά κριτήρια	588
Θεραπευτικές παρεμβάσεις	591
Συμπεράσματα	600

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

(συγγραφέας Βασιλική Γιωτσίδη)

<i>Ψυχοδυναμική κλινική οπτική του σχολείου ως «μεταβατικού χώρου»: δημιουργική προσέγγιση της γνώσης και εφαρμογές θετικότητας για την ψυχική υγεία των παιδιών και των εφήβων</i>	605
«Η ζωή είναι σαν τη μητρική γλώσσα, διαρκώς τη μαθαίνεις»	605
Το σύγχρονο σχολείο σε μετάβαση	606
Η «επίθεση των επιθέτων»: μία σύγχρονη πρόκληση ενός σχολείου σε μετάβαση	608
Το σχολείο ως χώρος ψυχικών μεταβάσεων προς την ωριμότητα	610
Η έννοια του «μεταβατικού χώρου»: ορισμοί, ορόσημα και προϋποθέσεις	612
Η συμβολή της θετικότητας στον «μεταβατικό χώρο» του σχολείου	617

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	623
---------------------------	-----